

Discursul profetic între voința lui Dumnezeu și voia poporului¹

Lucian FARCAȘ

*Im vorliegendem Beitrag, **Der prophetische Diskurs zwischen dem Willen Gottes dem Eigenwillen des Volkes**, geht es um die Begriffe **Prophet** und **Prophetie**. Sowohl die Identität des Propheten als auch seine Mission stehen im Zusammenhang mit dem Dienst am Wort Gottes für die Menschen. Dieser Dienst aber ist als spannungshafte Aufgabe zu verstehen, weil der Prophet – **nabi**, der berufene Rufer – das göttliche Wort einem Volk zu verkünden hat, das nicht immer bereit ist, die Botschaft Gottes zu hören und seinen Willen zu erfüllen. Daraus ergibt sich die Tatsache, dass sich die gelebte Berufung des Propheten im Spannungsfeld zwischen Himmel und Erde, zwischen Got und den Menschen vollzieht. Dementsprechend werden hier folgende Hauptthemen dargestellt: Im ersten Teil wird die Verschiedenheit und zugleich die Einheit in Bezug auf Prophet und Prophetie behandelt. Diesbezüglich ist hier die Rede von den Anfängen der prophetischen Bewegung in Israel, vom prophetischen Fortbestand und von der Rolle des Propheten in der Galubensgemeinde Israel. Der zweite Teil behandelt das Schicksal des Propheten und dabei geht es um seine Berufung und seine Botschaft, um seine schmerzhafteste Lebensprüfung und um sein Sterben als Zeugnis für den Willen Gottes zum Heil der Menschen. Der dritte Teil beschäftigt sich mit der Sorge des Propheten den wichtigsten Werten gegenüber: das göttliche Gesetz, die Tradition und der Kult. Schliesslich wird hier die Rede vom neuen Heilsplan Gottes sein und dabei werden Themen wie Gericht und Heil, neuer Bund und das endgültige ‚Heute‘ dargestellt. So kann man am Ende fragen: Hat das Thema **Prophet** und **Prophetie** heute noch eine Bedeutung für die Kirche und die Christen? Die Antwort lautet: Ja.*

I. Profet și profetism în Israel - diversitate și unitate

Pretutindeni în Orientul antic existau oameni care, ocupându-se cu magia sau practicînd forme de divinație (cf. *Num* 22,5 ș.u., *Dan* 2,2; 4,3 ș.u.)², sînt considerați

¹ Textul de față are ca bază la nivel de conținut și schemă de dezvoltare tematică: Beauchamp, Paul, „Profet”, în Léon-Dufour, Xavier / Duplacy, Jean ș.a. (editori), *Vocabular de teologie biblică*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice București, București 2001, p. 591-597.

apți să primească mesaje din partea divinității. Oamenii făceau apel la ei înainte de a întreprinde ceva. Și profeților din Israel li se va întâmpla să împlinescă funcții similare (cf. *IRg* 22,1-29), însă numai considerarea profetismului *ca ceva de durată* permite cel mai bine constatarea caracterului unic al acestuia³.

1. *Începuturile mișcării profetice în Israel – mărturii biblice*

Unde începe profetismul biblic? Titlul de profet este dat și lui Abraham, însă el nu este prezentat de textul sacru ca atare, în timpul vieții sale, ci această denumire apare mai târziu, în timpul elaborării cărții *Genezei* (cf. *Gen* 20,7). Cît despre Moise, considerat ca fiind trimisul autorizat din partea lui Dumnezeu (Cf. *Ex* 3-4), el constituie cu adevărat un punct de plecare pentru profetism: Moise este ales de Dumnezeu ca fiind delegatul său în fața faraonului, va fi *dumnezeu* pentru acesta, în timp ce fratele său, Aron, îi va sta alături în calitate de *profet* (cf. *Ex* 7,1; *Num* 11,17-25), deci este mai mult decît un profet (cf. *Num* 12,6-8). Deuteronomul este singura din cărțile Legii care-i dă lui Moise acest nume (*Dt* 18,15); însă Moise nu poate fi considerat pur și simplu ca un profet printre alții: nimeni după el nu l-a egalat la nivel de chemare și misiune în mijlocul poporului Israel (cf. *Dt* 34,10)⁴.

La sfîrșitul perioadei judecătorilor, apar grupuri de „fii de profeți” (cf. *ISam* 10,5 ș.u.) al căror comportament perceput ca fiind *agitat* (*ISam* 19,20-24) lasă să se vadă influența unui mediu care se regăsea în vremea aceea în ținutul Canaanului. Odată cu ei intră în uz cuvîntul *nabi*⁵. Însă, alături de acesta, se mențin și apelativele mai vechi: „văzător” (*ISam* 9,9) sau „vizionar” (*Am* 7,12), „omul lui Dumnezeu” (*ISam* 9,7 ș.u.) – care era titlul principal al lui Ilie și, mai ales, al lui Elizeu (cf. *2Rg* 4,9). De altfel, titlul de *nabi* nu este folosit în mod exclusiv pentru profeții adevărați ai lui Iahve, alături de aceștia pot apărea și profeți falși, cum sînt cei ai lui Baal (cf. *IRg* 18,22). Mai sînt și oameni care-și fac din profeție o meserie, însă vorbesc fără ca Dumnezeu să-i fi chemat și fără să-i inspire (cf. *IRg* 22,5 ș.u.). Studiul limbajului folosit de textele sfînte arată, în cele din urmă, că profetismul are aspecte foarte diverse, asta cît timp se poate vedea o legătură clară cu diferitele forme de profetism practicat la popoarele vecine cu Israelul. Însă, pe măsură ce se va contura tot mai clar figura profetului și natura misiunii sale, va ieși la lumină și unitatea specifică.

² Cărțile biblice ale Vechiului și Noului Testament sînt citate după: *Noul Testament*, Traducere, introducere și note: pr. Alois Bulai / pr. Anton Budău, ediția a II-a, Editura Sapientia, Iași 2008, p. 7-8.

³ Cf. Hoheisel, Karl, „Propheten, Prophetie (I. Religionsgeschichtlich)”, în: *LThK*³, Vol. 8, 1999, col. 627-628.

⁴ Pentru personalitatea lui *Moise*, cf. Motte, René / Lacan, Marc-François, „Moise”, în Léon-Dufour, Xavier / Duplacy, Jean ș.a. (2001), p. 451-453.

⁵ Pentru înțelegerea acestui termen, Biblia folosește multe expresii, însă pentru conceptul de *profet*, așa cum s-a cristalizat din punct de vedere biblic-teologic, domină sensul de *chemat de Dumnezeu*, „strigătorul chemat” – cf. Hossfeld, Frank-Lothar, „Propheten, Prophetie (II. Biblisch)”, în: *LThK*³, Vol. 8, 1999, col. 628-632, 628.

2. Elemente de tradiție în mișcarea profetică

A existat o adevărată tradiție profetică ce s-a perpetuat datorită ucenicilor acestora (Kopp, 1991: 20-46)⁶. Ca și în cazul lui Moise (cf. *Num* 11,17), Duhul este transmis de la un profet la altul, de obicei de la profetul consacrat la ucenicul acestuia: așa, de exemplu, trece de la Ilie la Elizeu (cf. *2Rg* 2). Isaia îi amintește pe ucenici săi (cf. *Is* 8,16), iar Ieremia este însoțit de Baruh. Slujitorul lui Iahve⁷, a cărui figură, încă mai mult decât cea a lui Moise, depășește profetismul, asumă trăsăturile unui profet-ucenic care îi învață pe alții (cf. *Is* 50,4 ș.u.; 42,2 ș.u.). În acest cadru al unei tradiții vii, Sfânta Scriptură joacă în mod firesc un rol (cf. *Is* 8,16; *Ier* 36,4) ce va crește odată cu timpul: în gura lui Ezechiel, Iahve nu mai pune doar cuvintele sale, ci o carte. Mai ales după exil, conștiința unei tradiții profetice se impune în mod retrospectiv în Israel (cf. *Ier* 7,25; 25,4; 29,19; 35,15; 44,4). Cartea Mîngîierii – unul dintre aspectele importante specifice școlii și scrierilor lui Isaia – face apel la această tradiție atunci cînd reamintește vechile preziceri ale lui Iahve: „Grăiți, apropiați-vă și sfătuiți-vă unul cu altul! Cine a vestit aceasta, cine altădată a dat de știre? Oare nu Eu Domnul? Nu este al dumnezeu afară de Mine. Dumnezeu drept și izbăvitor nu este altul decât Mine!”⁸ (*Is* 45,21; cf. 48,5).

Însă caracterul unitar al tradiției profetice are o origine de cu totul altă natură decât aceste relații care pot fi observate de mintea umană: profetii, de la început, sînt cu toții inspirați de același *Duh al lui Dumnezeu* (chiar dacă mulți dintre ei nu menționează Duhul drept sursă a profeteiei; a se vedea totuși *ISam* 10,6; *Mih* 3,8; *Os* 9,7; *Il* 3,1ș.u.; *Ez* 11,5). Oricare le-ar fi dependențele reciproce, cu toții primesc Cuvîntul lui Dumnezeu. Carisma profetică este o carismă de revelație (cf. *Am* 3,7; *Ier* 23,18; *2Rg* 6,12) care îi dă omului să cunoască ceea ce el nu ar putea descoperi cu propriile sale puteri. Obiectul acestei carisme este deopotrivă multiplu și unic: este planul de mîntuire, care se va împlini și se va unifica în Isus Cristos. Scrisoarea către *Evrei* afirmă lucrul acesta chiar de la început: „După ce în trecut a vorbit în multe rînduri și în multe moduri părinților noștri prin profeti, Dumnezeu, în aceste zile din urmă, ne-a vorbit nouă prin Fiul, pe care l-a pus moștenitor a toate, prin care a făcut și veacurile” (*Evr* 1,1-2).

3. Rolul profetilor în cadrul comunității

Constituind o tradiție, profetismul are și un loc deosebit de important în mijlocul comunității lui Israel: face parte integrantă din aceasta, însă fără a o absorbi. Profetul poate fi văzut avînd, împreună cu preotul, un rol în ungerea regelui (cf. *IRg* 1). Regele, preotul și profetul constituie multă vreme cei trei poli ai

⁶ Cf. Kopp, Johanna, 1991, *Israels Propheten – Gottes Zeugen heute: Zugänge zu den Prophetenbüchern des Alten Testaments*, Editura Bonifatius, Paderborn, p. 20-46.

⁷ Slujitorul lui Iahve este un personaj important în întreaga literatură profetică, este cel care-l prefigurează prin excelență pe Isus, trimisul lui Dumnezeu. El este omul durerii care aduce mîntuirea – cf. Augrain, Charles / Lacan, Marc-François, „Slujitorul lui Dumnezeu”, în Léon-Dufour, Xavier / Duplacy, Jean ș.a. (2001), p. 699-701, mai ales p. 700.

⁸ Text citat după: *Biblia sau Sfînta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București 1975, p. 713. Textele din Vechiul Testament sunt citate mai departe din aceeași sursă.

societății israelite, fiind destul de diferiți pentru a ajunge uneori în opoziție, dar în mod normal necesari unul altuia. Câtă vreme există așadar un stat, se găsesc acolo profeți pentru a-i lumina pe regi: Natan, Gad, Eliseu, Isaia îndeosebi și, din când în când, Ieremia. Acestora le revine să se pronunțe dacă acțiunea întreprinsă de către monarh este cea pe care o vrea Dumnezeu, sau dacă o anumită politică se înscrie cu exactitate în planul de mîntuire. Totuși, în sensul aprofundat al termenului, profetismul nu este o instituție, așa cum este regalitatea sau preoția: Israel își poate oferi, își poate alege și singur un rege (cf. *Dt* 17,14 ș.u.), dar nu are posibilitatea de a-și alege și un profet: acesta este prin excelență un dar absolut al lui Dumnezeu, el este rodul făgăduinței (cf. *Dt* 18,14-19), este însă un dar acordat în mod liber. Acest lucru se vede bine în perioada în care profetismul se întrerupe⁹ (cf. *IMac* 9,27; *Ps* 74,9): atunci Israel trăiește în așteptarea Profetului făgăduit – care va fi trimisul lui Dumnezeu, Isus, Fiul său unic (cf. *IMac* 4,46; 14,41). În aceste condiții, se înțelege entuziasmul cu care au primit iudeii predica lui Ioan Botezătorul, ultimul dintre profeți, chemat nu numai să anunțe venirea *Profetului făgăduit*, ci să-l arate deja sosit între oameni (cf. *Mt* 3,1-12)¹⁰.

II. Profetul și destinul său personal

1. Chemarea profetului

Profetului îi revine un loc în cadrul comunității, însă ceea ce îl constituie este vocația. Acest lucru este evident în chemarea lui Moise, a lui Samuel, Amos, Isaia, Ieremia, Ezechiel, fără a-l uita pe Slujitorul lui Iahve. Confidențele lirice ale lui Ieremia sînt axate pe aceeași temă. Dumnezeu are în întregime inițiativa și domină asupra profetului: „Domnul Dumnezeu a vorbit, cine ar putea să nu profețească?” (*Am* 3,8; cf. 7,14 ș.u.). Ieremia, consacrat încă din sînul mamei sale (cf. 1,5; *Is* 49,1), vorbește despre o seducere (cf. 20,7ș.u.). Ezechiel simte că mîna lui Dumnezeu îl apasă cu putere (cf. *Ez* 3,14). Chemarea trezește în Ieremia conștiința slăbiciunii (cf. *Ier* 1,6), iar Isaia, pe cea a păcatului (cf. *Is* 6,5). Ea duce întotdeauna spre o misiune, al cărei instrument este gura profetului care va rosti Cuvîntul lui Dumnezeu (cf. *Ier* 1,9; 15,19; *Is* 6,6 ș.u.; *Ez* 3,1 ș.u.).

2. Mesajul profetului și viața lui: chemat de voința lui Dumnezeu, încercat de vrerea poporului

⁹ Aceasta s-a datorat regelui Antioh care a prădat Israelul și a pîngărit templul; plîngerea poporului în aceste momente de suferință și încercare, cînd nu mai sînt profeți, este exprimată în formă poetică: „Și a făcut ucidere de oameni și a grăit cu trufie mare. Și a fost plîngere mare în Israel și în tot locul. Și au suspinat căpeteniile și bătrînii, fecioarele și tinerii au slăbit, și frumusețea femeilor s-a schimbat. Tot mirele a izbucnit în plîns și mireasa care ședea în cămară a fost în jale. Și s-a cutremurat pămîntul din pricina celor care locuiau pe el și toată casa lui Iacov s-a îmbrăcat în ocară” (*IMac* 1,25-29); cf. observația din *La Bible de Jérusalem*, Les Édition du Cerf, Paris 1992, p. 586, nota c.

¹⁰ În privința lui Ioan Botezătorul și a misiunii sale profetice, cf. Radermarkers, Jean, „Jean. 2. (Jean le Baptiste)”, în Bogaert, Pierre-Maurice / Celcor, Matthias ș.a., *Dictionnaire Encyclopedique de la Bible*, Editura Brepolis, Maredsous 1987, p. 642-643.

O mulțime de gesturi expresive – mai bine de treizeci la număr – preced sau însoțesc expunerile orale (cf. *Ier* 28,10; 51, 63; *Ez* 3,24-5,4; *Zah* 11,15). Aceasta deoarece Cuvîntul revelat nu se reduce la vorbe, ci este viață; este însoțit de o participare simbolică, și nu magică, la gesturile lui Iahve, care împlinește ceea ce spune. Unele acțiuni simbolice au efecte imediate: cumpărarea unui ogor (cf. *Ier* 32), boli, neliniști (cf. *Ez* 3,25 ș.u.; 4,4-8; 12,18). Este remarcabil mai ales faptul că, în cazul profeților celor mai importanți, viața conjugală și familială face corp comun cu revelația. Este cazul căsătoriei lui Osea (1-3). Isaia nu face decît să o amintească pe „prorociță”, soția sa (cf. *Is* 8,3), dar el și copiii săi sînt semne pentru popor (8,18). În timpul exilului, semnele devin negative: celibatul lui Ieremia (cf. *Ier* 16,1-9), văduvia lui Ezechiel (cf. *Ez* 24,15-27). Sînt tot atîtea simboluri, nu imaginate, ci trăite și, prin aceasta, legate de realitate, de adevăr. Mesajul nu poate fi exterior purtătorului: nu este un concept asupra căruia acesta să aibă control. Este manifestarea în propria lui persoană a Dumnezeuului viu (Ilie), a Dumnezeuului sfînt (Isaia)¹¹.

3. Profetul – omul încercărilor

Cei care vorbesc în numele lor propriu (cf. *Ier* 14,14 ș.u.; 23,16), fără a fi fost trimiși (cf. 27,15), potrivit propriului lor duh (cf. *Ez* 13,3), fac parte din categoria profeților falși. Adevărații profeți au conștiința faptului că un ALTUL îi face să vorbească, pînă într-atît încît li se întîmplă să fie nevoiți să se autocorecteze atunci cînd au vorbit de la ei înșiși (cf. *2Sam* 7)¹². Prezența acestui *Altceineva* (cf. *Ier* 20,7 ș.u.), povara misiunii primite (cf. *Ier* 4,19) provoacă deseori o luptă interioară. Seninătatea lui Isaia nu prea lasă să se întrevadă acest aspect: „Îl aștept pe Iahve care își ascunde fața” (*Is* 8,17). Însă Moise (cf. *Num* 11,11-15) și Ilie (cf. *IRg* 19,4) cunosc criza de deprimare. Mai ales Ieremia se plînge cu amărăciune și, pentru o clipă, pare că este gata să-și abandoneze vocația (cf. *Ier* 15,18 ș.u.; 20,14-18). Ezechiel este „plin de amărăciune și mînie”, „năucit” (*Ez* 3,14 ș.u.).

Slujitorul lui Iahve trece printr-o perioadă de aparentă tulburare și pustiu sufletesc (cf. *Is* 49,4). În sfîrșit, Dumnezeu nu le dă profeților nici o speranță în privința succesului misiunii lor (cf. *Is* 6,9 ș.u.; *Ier* 1,19; 7,27; *Ez* 3,6 ș.u.). Misiunea lui Isaia nu va duce decît la împietrirea poporului (cf. *Is* 6,9 ș.u., de citit în paralelă cu *Mt* 13,14 ș.u.; *In* 15,22). Ezechiel va trebui să vorbească „fie că e ascultat, fie că nu” (*Ez* 2,5.7; 3,11.27); astfel, oamenii „vor ști că eu sînt Domnul” (*Ez* 36,38; etc.). Însă această recunoaștere din partea Domnului nu va interveni decît ulterior. Cuvîntul profetic transcende din toate punctele de vedere rezultatele sale imediate,

¹¹ Pentru legătura dintre acțiunea simbolică a profetului și mesajul pentru popor, cf. Hossfeld, Frank-Lothar, „Propheten, Prophetie (II. Biblisch)”, în: *LThK*³, Vol. 8, 1999, col. 628-632, 629-630.

¹² Motivul pentru care profetul Natan trebuie să se *corecteze* în formularea mesajului său constă în faptul că el, ca om, se gîndea la urmașul de sînge al lui David, probabil la Solomon, în timp ce *profeția* trecea dincolo de orizontul acesta, ea deschidea perspectiva mesianică, se referea la *casa* lui Dumnezeu pentru oameni, concret la Isus, Fiul Fecioarei Maria din Nazaret – cf. precizarea din *La Bible de Jérusalem*, Les Édition du Cerf, Paris 1992, p. 352, nota f.

căci eficacitatea sa este de ordin escatologic: în cele din urmă, noi sîntem cei vizați, avea să spună mai tîrziu, în Biserica de la început, apostolul Petru (cf. *IPt* 1,10 ș.u.).

4. *Sfîrșitul profeților – moartea ca fidelitate în înțelegerea chemării și trăirii misiunii*

Profeții au fost exterminați sub cunoscutul rege crud Ahab (cf. *IRg* 18,4.13; 19,10.14), probabil și sub regele Manase (cf. *2Rg* 21,16) și, cu siguranță, sub Ioiachim (cf. *Ier* 26,20-23). Ieremia nu vede nimic excepțional în aceste masacre (cf. *Ier* 2,30); în timpul lui Nehemia, menționarea lor devine un lucru destul de cunoscut (cf. *Neh* 9,26), iar Isus, cunoscînd cel mai bine care a fost destinul și sfîrșitul profeților, va putea să spună: „Ierusalime, Ierusalime, care-i ucizi pe profeți“ (*Mt* 23,37). Treptat, prin această experiență, își face loc ideea că moartea profeților este încoronarea tuturor gesturilor lor profetice. Misiunea Slujitorului lui Iahve, culme a acestei linii de evoluție, debutează cu discreție (cf. *Is* 42,2) și se desăvîrșește în tăcerea mielului înjunghiat (cf. *Is* 53,7). Or, acest final este un apogeu întrevăzut: începînd cu Moise, profeții intervin în favoarea poporului (cf. *Is* 37,4; *Ier* 7,17; 10,23 ș.u.; *Ez* 22,30); Slujitorul, mijlocind pentru păcătoși, îi va mîntui prin moartea sa (cf. *Is* 53,5.11 ș.u.)¹³.

III. Profeții: apărători și promotori ai valorilor fundamentale

Întîlnirea dramatică dintre profet și popor are loc mai întîi pe terenul condițiilor vechiului legămînt care avea trei valori de bază: Legea, instituțiile, cultul. În fața acestora se verifică mărturia profetică.

1. *Semnificația Legii*

Profetismul și Legea nu reprezintă două opțiuni, două curente divergente; sînt doar două funcții distincte, două sectoare care nu sînt nicidcum izolate între ele, în interiorul unui întreg. Legea declară ceea ce este valabil oricînd și pentru oricine. Profetul începe prin a denunța greșelile ivite împotriva Legii. Ceea ce îl diferențiază aici de reprezentanții Legii este faptul că el nu așteaptă să fie sesizat asupra unui caz pentru a se pronunța și o face fără a se referi la vreo împuternicire din partea societății sau la vreo știință învățată de la altcineva. Prin ceea ce îi revelează Dumnezeu pentru momentul de față, el pune în legătură Legea cu existența. El spune pe nume, direct, îi spune păcătosului: „Tu ești omul acela”, așa cum a făcut Natan cu David (*2Sam* 12,7), îl surprinde asupra faptului (cf. *IRg* 21,20), deseori pe neașteptate (cf. *IRg* 20,38-43). Osea (4,2) și Ieremia (7,9) fac aluzie la Decalog; Ezechiel (18,5-18), la legi și obiceiuri. Neplata salariilor (cf. *Ier* 22,13; *Mal* 3,5), înșelăciunea (cf. *Am* 8,5; *Os* 12,8; *Mih* 6,10 ș.u.), corupția judecătorilor (cf. *Mih* 3,11; *Is* 1,23; 5,23), refuzul de a-i elibera pe sclavi la termenul prescrist (cf. *Ier* 34,8-22), lipsa de omenie a cămătarilor (cf. *Am* 2,8) și a celor care „strivesc fața săracilor” (*Is* 3,15; cf. *Am* 2,6-8; 4,1; 8,4 ș.u.) sînt tot atîtea încălcări ale Legii, ale Legămîntului! Însă esența Legii la care fac apel profeții nu se reduce la textul scris; în orice caz, cuvîntul scris nu poate acționa așa cum

¹³ Ca model de viață în suferință și moarte profetică poate fi văzut în primul rînd profetul *Ieremia* – cf. Kopp, Johanna, 1991, p. 111-140.

acționează profetul asupra celor care îl ascultă. Prin carisma lui, el îl atinge pe fiecare om în acel punct tainic în care se optează pentru sau împotriva luminii. Or, în starea de fapt în care apare cuvântul profetic, ceea ce este drept este nu doar respins, ci și răstălmăcit (cf. *Mih* 3,9ș.u.; *Ier* 8,8; *Hab* 1,4), schimbat în amărăciune (cf. *Am* 5,7; 6,12)¹⁴. Binele este numit rău și invers (cf. *Is* 5,20; 32,5); așa este minciuna pe care Ieremia o condamnă neobosit (cf. *Ier* 6,6). Păstorii tulbură apa oilor (cf. *Ez* 34,18 ș.u.), cei slabi sînt duși la rătăcire (cf. *Is* 3,12-15; 9,15; *Am* 2,7). Poporul, el însuși vinovat, nu merită nici un fel de menajamente (cf. *Os* 4,9; *Ier* 6,28; *Is* 9,16); însă profeții îi blamează cel mai vehement pe preoți și toți cei cu responsabilități (cf. *Is* 3,2; *Ier* 5,4 ș.u.) care dețin normele (cf. *Os* 5,1; *Is* 10,1) și le falsifică. Împotriva unor astfel de situații, Legea este neputincioasă. În cazul pervertirii semnelor, nu se poate recurge decît la discernerea duhurilor, a celui rău de cel al lui Dumnezeu: este situația în care se poate afla un profet înfruntîndu-l pe alt profet (cf. *Ier* 28).

2. *Grija profeților față de tradiții: între continuitate și noutate*

Păcatul nu este singurul în cauză, ci întreaga societate s-a schimbat. Profeții sînt conștienți de noutatea moravurilor, fie că este vorba de îmbrăcăminte (cf. *Is* 3,16-23), de muzică (cf. *Am* 6,5) sau de relații sociale. Schimburile de orice natură fiind în creștere, Israel ajunge în situația pe care o prevăzuse Samuel (cf. *ISam* 8,10-18): raportul dintre stăpîn și sclav din timpul șederii în Egipt a fost transferat în interiorul poporului. În ciuda anumitor poziții antimonarhice (cf. *Os* 13,11), profeții nu caută, în general, revenirea la starea anterioară. Nu acesta este rolul lor. Ei se opun chiar poporului, care a rămas cramponat de o imagine idealizată a trecutului, a cărui reîntoarcere neprecizată o socotește sigură. Este euforia celor care spun: „Nu este oare Iahve în mijlocul nostru” (*Mih* 3,11), care-l numește pe Iahve „prietenul tinereților lor” (*Ier* 3,4; *Os* 8,2), care-și închipuie că pot obține fără osteneală ca „Iahve să reia pentru ei toate minunile pe care le-a făcut” (*Ier* 21,2), a celor care consideră că nu se întîmplă nimic: „Mîine va fi ca și azi” (*Is* 56,12; cf. 47,7). Aceștia se regăsesc pe ei înșiși în predica liniștitoare a falșilor profeți (cf. *Ier* 23,17) și refuză să li se deschidă ochii asupra prezentului așa cum este. Însă profeții lui Dumnezeu sînt la polul opus față de o renegare a trecutului: Ilie se întoarce la Horeb; Osea (11,1-5) și Ieremia (2,2 ș.u.) sînt vrăjiți de amintirile pustiului, iar Deutero-Isaia (cf. *Is* 43,16-21), de cele ale Exodului. Ei nu confundă însă acest trecut cu amintirile moarte, ci se folosesc de el pentru a readuce pe drumul adevărat religia poporului¹⁵.

3. *Exigența profetică față de cult*

Profeții au exprimări radicale la adresa jertfelor: „Așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: „Arderile de tot ale voastre adăugați-le la jertfele voastre și mîncăți carne; Că părinților voștri nu le-am vorbit și nu le-am dat poruncă în ziua aceea, în care i-am scos din pămîntul Egiptului, pentru arderea de tot și pentru

¹⁴ Recunoscut pentru predica sa aspră împotriva nedreptăților sociale, considerate ca încălcări grave ale Legii lui Dumnezeu, este profetul *Amos* - Cf. Kopp, Johanna, 1991, p. 47-58.

¹⁵ Cf. Hossfeld, Frank-Lothar, „Propheten, Prophetie (II. Biblisch)”, în: *LThK*³, Vol. 8, 1999, col. 628-632, 630-631.

jertfă” (*Ier* 7,21-22; cf. *Is* 1,11 ș.u.; *Am* 5,21-25), a Chivotului (cf. *Ier* 3,16) și a Templului (cf. *Ier* 7,4; 26,1-15) – a aceluiași templu în care Isaia și-a auzit chemarea (1,6) și în care Ieremia a predicat (cf. *Ier* 7). Cuvintele lor vizează prezentul: condamnă acele jertfe care sînt de fapt sacrilegii și pot fi aplicate la fel de bine, în condiții similare, și actelor cultului creștin. Ele reamintesc totodată valoarea relativă a acestor semne, care nu au fost dintotdeauna și nici nu vor fi întotdeauna aceleași (cf. *Am* 5,25; *Ier* 7,22), și care nu pot, prin ele însele, nici să purifice, nici să mîntuiască (cf. *Evr* 10,1). Aceste jertfe nu-și au sens decît raportate la jertfa unică a lui Cristos; tocmai revelării acestui din urmă aspect îi deschide drum critica profeților. De altfel, după exil, profetismul și organizarea cultului se întîlnesc la Ezechiel (cf. *Ez* 40-48; *Is* 58,13), Malahia, Ageu. Cultul iudaic al epocii tîrzii este un cult purificat și aceasta se datorează în mare măsură profeților, care nu au conceput niciodată o religie fără cult, nici o societate fără lege¹⁶.

IV. Profetul și noua economie a mîntuirii

Profeții fac legătura între Dumnezeu cel viu și creatura lui, asta în contextul cu totul aparte al momentului prezent. Însă, pornind tocmai de la acest motiv, mesajul lor este orientat cu precădere spre viitor. Pe acesta îl văd conturîndu-se sub două aspecte: cel al judecării și cel al mîntuirii divine.

1. Semnificația judecării

Isaia, Ieremia, Ezechiel, dincolo de multele forme și feluri în care este încălcată Legea lui Dumnezeu, văd continuitatea păcatului săvîrșit de întreaga națiune (cf. *Mih* 7,2; *Ier* 5,1) ca pe o realitate istorică și radicală (cf. *Is* 48,8; *Ez* 20; *Is* 64,5). Aceasta este întipărită (cf. *Ier* 17,1), aderentă ca rugina sau culoarea pielii (cf. *Ier* 13,23; *Ez* 24,6). În calitatea lor de profeți, ei exprimă această situație în termeni de momente istorice. Ei spun că păcatul, azi, a ajuns la culme; Dumnezeu le-a arătat acest lucru, cum i-a arătat lui Abraham în cazul Sodomei „Și v-am prăbușit pe voi cum a prăbușit Dumnezeu Sodoma și Gomora și ați ajuns ca un tăciune scos din vîlvătaie. Dar nu v-ați întors către mine, zice Domnul” (*Am* 4,11; cf. *Is* 1,10). De aceea, pe lîngă îndemnuri, mesajul lor cuprinde și o sentință, cu sau fără dată, însă niciodată vagă: Israel a încălcat Legămîntul (cf. *Is* 24,5; *Ier* 11,10); profeților le revine să semnaleze acest lucru odată cu consecințele lui. Poporul aștepta Ziua lui Iahve ca pe un triumf; profeții vestesc că ea va veni cu totul altfel (cf. *Am* 5,18 ș.u.). Principiul călăuzitor al profeților în fața păcatelor poporului pare să fie acesta: via care nu a rodit va fi nimicită de stăpînul viei (cf. *Is* 5,1-7).

2. Prioritatea vestirii mîntuirii

Cu toate acestea, încă de pe vremea lui Amos, profeții știu că Dumnezeu nu se poate limita la pedepse. Apoi, Ieremia vestește că a venit „să smulgă și să răstoarne, să nimicească și să dărîme, să construiască și să sădească” (*Ier* 1,10). Israel a rupt Legămîntul, dar lucrurile nu se opresc aici. Dumnezeu este autorul

¹⁶ Pentru o prezentare dogmatică, respectiv cristologică și soteriologică, a misiunii profetice, cf. Werbeck, Jürgen, „Propheten, Prophetie (III. Systematisch-theologisch)”, în: LThK³, Vol. 8, 1999, col. 633-635.

acestui Legământ: cum ar voi el să-l rupă? Nici un înțelept n-ar putea răspunde la această întrebare, căci în trecut Israel a abuzat de fidelitatea lui Dumnezeu ca să-i fie necredincios și, astfel, s-a închis în păcat. Însă, atunci când înțeleptul tace (cf. *Am* 5,13), profetul vorbește. El este singurul care poate să spună că, după pedeapsă, Dumnezeu va ieși biruitor iertînd, fără a fi obligat să o facă (cf. *Ez* 16,61), doar de dragul slavei sale (cf. *Is* 48,11). Această perspectivă se înțelege și mai bine atunci când doctrina despre Legământ este dezvoltată, începînd cu Osea¹⁷, sug figura căsătoriei, ca răspuns profetic la aporiile Legământului: căsătoria este un contract, însă ea nu are sens decît prin iubire; or, iubirea face imposibil orice calcul și pune în față posibilitatea iertării.

3. *Profeți în calitate de crainici ai noului legământ*

Exilul și împrăștierea care au urmat au împlinit sentința. Legea l-a făcut pe Israel să-și simtă neputința (cf. *Rom* 7), și aceasta datorită profețiilor, care i-au deschis ochii. Astfel că vine și clipa îndurării. Încă de pe vremea exilului, profeții amintesc de ea atunci când vestesc promisiunile legate de viitor. Nu mai fîgăduiesc restaurația (cf. *Ier* 31,32) instituțiilor, de acum perimate, ci un nou legământ. Îl vestește Ieremia (cf. *Ier* 31,31-34) și este reluat de Ezechiel (cf. *Ez* 36,16-38) și de Deutero-Isaia (cf. *Is* 55,3; 54,1-10). În această perspectivă nouă, Legea nu este abolită, ci își schimbă statutul: din condiție a fîgăduinței, devine obiect al acesteia (cf. *Ier* 31,32; 32,39 ș.u.; *Ez* 36,27). Aceasta este o mare noutate; însă profeții mai aduc și multe altele, privind toate punctele revelației biblice: experiența profetică le abordează pe toate și le reînnoiește pe toate. Prin felul lor de viață, ca și prin învățătura lor, profeții sînt în fruntea celor pe care Pascal i-a numit „creștinii din Legea cea veche”¹⁸.

4. *Spre un „astăzi” definitiv*

Această remaniere a concepțiilor despre mîntuire este inseparabilă de circumstanțele exilului și întoarcerii, căci profetul vede dintr-o singură privire adevărurile veșnice și faptele în care acestea se manifestă. Și unele și altele îi sînt revelate datorită harului carismei proprii, însă, printre cunoștințele la care omul nu poate accede de unul singur, cele privind viitorul, constituie un caz deosebit și privilegiat. Prezicerea capătă forme diverse. Uneori privește fapte apropiate, al căror impact este redus, dar a căror împlinire este mai frapantă (cf. *Am* 7,17; *Ier* 28,15 ș.u.; *ISam* 10,1 ș.u.; *Lc* 22,10 ș.u.). Asemenea preziceri, odată realizate, sînt semne pentru un viitor îndepărtat, singurul care va fi decisiv. Acest viitor, acest

¹⁷ Cf. prezentarea cărții lui Osea în *La Bible de Jérusalem*, Les Édition du Cerf, Paris 1992, p. 1086-1087. Deosebit de semnificativă în acest sens este cartea lui Ezechiel, capitolul 16: *Istoria simbolică a Ierusalimului*. ”Israelul, soția infidelă a lui Iahve, „prostituată” cu doi străini: o imagine curentă începînd cu Osea în literatura profetică, cf. *Os* 1,2ș.u. Ezechiel o dezvoltă într-o lungă alegorie ... care reproduce întreaga istorie a Israelului... În versetele 60-63 ea se termină, ca și la Osea, cu iertarea gratuită a soțului care întemeiază o nouă alianță. Astfel se anunță nunțile mesianice a căror imagine va fi reluată de Noul Testament” - p. 1258, nota c.

¹⁸ Profeții de după exilul babilonic și literatura apocaliptică din această perioadă se îndreaptă spre *timpurile care vor veni* și care vor aparține lui Dumnezeu. Acest lucru s-a împlinit în Isus Cristos - cf. Kopp, Johanna, 1991, p. 235 ș.u.

sfrîșit al istoriei, este obiectul esențial vizat de profeție. Modul în care este evocat cu anticipație își are întotdeauna rădăcinile în istoria lui Israel după trup, însă îi scoate la iveală dimensiunea definitivă și universală. Dacă vizionarii descriu mîntuirea la scara evenimentelor pe care le trăiesc, aceasta ține de limitele experienței lor, dar și de faptul că viitorul lucrează în prezent. Profeții leagă prezentul de viitor pentru că acesta va fi acel *astăzi* prin excelență; utilizarea hiperbolei indică faptul că realitatea va depăși toate obiectivele istorice vizate în prezentul imediat. Acest limbaj nu țintește numai să ne stîrnească o admirație literară, ci vrea să fie la înălțimea unui *eveniment absolut*. Pe acesta îl va viza direct apocaliptica – revelație prin excelență, mai detașată de opțiunile politice decît vechiul profetism – îl va viza în mod direct în reprezentările figurate (cf. *Dan*). Dincolo de istoria prezentă, va lăsa să se întrevadă evenimentul absolut, centrul și scopul istoriei¹⁹.

Merită pentru Biserică și pentru creștini să-i cunoască pe profeți și să aprofundeze chemarea și misiunea lor, actuale și pentru prezent: „Chemarea de a fi profeți nu este, de fapt, o situație oficială, ci înseamnă a fi pus într-o situație în care contradicția dintre adevărul lui Dumnezeu și negarea acestuia poate și trebuie declarată cu tărie... Numai acolo unde Biserica se arată dispusă la convertire și este autocritică în fața adevărului lui Dumnezeu este posibil ca acțiunea ei profetică îndreptată către lume să cîștige credibilitate – cum ar fi în cadrul procesului conciliar pentru pace, dreptate și păstrarea creației sau în raport cu „viziuni ecleziastice” ale unor persoane particulare sau ale unor grupuri sau mișcări”²⁰.

Bibliografie

Izvoare

- Noul Testament*, 2008, Traducere, introducere și note: pr. Alois Bulai / pr. Anton Budău, ediția a II-a, Editura Sapientia, Iași
Biblia sau Sfînta Scriptură, 1975, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București
La Bible de Jérusalem, 1992, Les Édition du Cerf, Paris

Lucrări de referință

- Beauchamp, Paul, 2001, „Profet”, în Léon-Dufour, Xavier / Duplacy, Jean ș.a. (editori), *Vocabular de teologie biblică*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice București, București, p. 591-597

¹⁹ Mai pe larg despre aspectele apocaliptice, despre legătura lor cu perspectivele Noului Testament, cf. Auvrai, Paul / Léon-Dufour, Xavier, „Ziua Domnului”, în Léon-Dufour, Xavier / Duplacy, Jean ș.a. (2001), p.791-795, în special p. 792 ș.u.

²⁰ Werbick, Jürgen, „Propheten, Prophetie (III. Systematisch-theologisch)”, în: LThK³, Vol. 8, 1999, col. 633-635, 635.

- Bogaert, Pierre-Maurice, Celcor, Matthias ș.a., 1987, *Dictionnaire Encyclopedique de la Bible*, Editura Brepolis, Maredsous
- Hoheisel, Karl, „Propheten, Prophetie (I. Religionsgeschichtlich)”, în: LThK³, Vol. 8, 1999, col. 627-628.
- Kopp, Johanna, 1991, *Israels Propheten – Gottes Zeugen heute: Zugänge zu den Prophetenbüchern des Alten Testaments*, Editura Bonifatius, Paderborn